VízŐrző Mozgalom
kapcsolat@vizorzomozgalom.hu
www.vizorzomozgalom.hu
Víz. Élet. Közösség.

Javaslatok a táji szintű vízmegtartás, a vizesélőhelyek védelme és azok helyreállítása kapcsán

1. Bevezetés

Magyarország vízgazdálkodási problémái mára összetett vízpolikrízissé váltak, amelyben a hidrológiai, hidrogeológiai, talajtani, ökológiai, mezőgazdasági, természetvédelmi, klímavédelmi és társadalmi folyamatok szorosan összefonódnak. E kihívások kezelése ezért nem kizárólag vízügyi vagy mérnöki feladat, hanem olyan komplex szakpolitikai kérdés, amely a különböző tudományterületek összehangolt együttműködését, valamint a jogszabályok, támogatási rendszerek és szakmai gyakorlatok közös felülvizsgálatát igényli a kisvízfolyások, a nagy folyók és a különböző típusú állóvizek környezetében egyaránt.

A stratégiai döntések jelentős részét ugyanaz a szervezetrendszer készíti elő és hajtja végre, amely korábban a társadalmi és gazdasági elvárások mentén elsődlegesen a vizek elvezetésének, az árvizek és belvizek elleni védekezésnek feladatát végezte. Bár a paradigmaváltás folyamatos, és az elmúlt években jelentős előrelépések történtek a vízvisszatartás irányába, a korábbi döntési keretrendszerek meghaladása a vízügyi és agrárigazgatás számára egyaránt komoly kihívást jelent. Többek között ezért is nélkülözhetetlen a stratégiai tervezésbe olyan szereplők érdemi bevonása, akik eltérő szemléletet és kiegészítő szaktudást képviselnek.

A magasabb szintű döntéshozatal során biztosítani kell, hogy az alternatív szakmai megközelítések – különösen a geomorfológiai és ökológiai helyreállításra épülő koncepciók – valós mérlegelési lehetőséget kapjanak, és hogy a természetvédelmi, talajtani, hidrogeológiai és tájökológiai szempontok megfelelő súllyal jelenjenek meg a tervezési folyamatokban. A nemzeti vízpolitika kialakítása és a regionális stratégiák kidolgozása során egyaránt elengedhetetlen, hogy a vízügyi és mérnöki szakemberekkel egyenrangú felekként vegyenek részt a folyamatokban a hidrológusok, hidrogeológusok, geográfusok, talajtani szakértők, ökológusok, természetvédelmi szakemberek, agrárszakemberek, klímakutatók, közgazdászok, társadalomtudósok, valamint a releváns országos és helyi civil csoportok képviselői. A helyi, kisléptékű beavatkozások megvalósítása során szintén szükség van az állami és civil szereplők együttműködésére.

A civilek bevonása ebben az összefüggésben nem elsősorban a laikusok részvételét jelenti, jóllehet a döntéshozatal átláthatóságának biztosítása és a teljes társadalom megfelelő tájékoztatása szintén elengedhetetlen. Magyarországon számos olyan, magas szintű szakmai tudással rendelkező szakember és szervezet dolgozik a vízkészletek és a vizesélőhelyek megőrzéséért, akik nem részei az állami intézményrendszernek, ugyanakkor jelentős gyakorlati tapasztalattal vagy tudományos ismeretekkel rendelkeznek.

Jelen dokumentum szerzői – a vízmegtartásért dolgozó magánszemélyekként és/vagy civil szervezetek képviselőiként – változatos szakmai tapasztalatokra támaszkodva kívánnak hozzájárulni a többszintű stratégiaalkotáshoz, a jogszabályi bizonytalanságok és ellentmondások, valamint a kontraproduktív gyakorlatok feltárásához, továbbá a hatékony természetközeli megoldások hazai elterjesztéséhez.

2. Támogató jogszabályi környezet kialakítása a természetalapú megoldások számára

A természetalapú megoldások a víz természetes körforgására és az ökoszisztémák működésére építve növelik a táj vízmegtartó képességét, mérséklik az aszályok és árvizek hatásait, miközben javítják a vízminőséget és a biológiai sokféleséget. A kizárólag műszaki beavatkozásokkal szemben egyszerre szolgálják a vízgazdálkodási, természetvédelmi és klímaalkalmazkodási célokat, ezért hosszú távon

fenntarthatóbb és költséghatékonyabb megoldást jelentenek. Az Európai Bizottság EU Policy Document on Natural Water Retention Measures (2014) című szakpolitikai dokumentuma is ösztönzi a természetes vízvisszatartó intézkedések alkalmazását a Víz Keretirányelv, az Árvízi Irányelv, valamint a természetvédelmi jogszabályok célkitűzéseinek megvalósítása érdekében.

Az állami és civil együttműködéssel megvalósuló kisléptékű vízmegtartó beavatkozások, patakrevitalizációs és tórehabilitációs projektek hatékonyságát nagyságrendileg fokozná, ha a jogszabályok egyértelművé tennék azt, hogy a kisléptékű természetalapú megoldások alkalmazásához (lásd alább) nem szükséges vízjogi létesítési engedély. Bizonyos térségekben eddig is ez volt a jogértelmezés, ezért indulhattak el mintaprojektek.

Javasoljuk, hogy az 1995. évi LVII. törvényben (törvény a vízgazdálkodásról) kerüljön bevezetésre az alábbi vízi létesítmény kategória: „természetalapú megoldások". Az ebbe a kategóriába tartozó struktúrák és beavatkozások pedig kapjanak mentességet a vízjogi engedélyeztetési eljárás alól, a döntési jogkör a vízfolyás kezelőjének és a területileg illetékes nemzeti park igazgatóságnak a hatáskörébe helyeződjön. Vízbázis védőterület érintettség és egyéb vízvédelmi szempontok esetén az illetékes vízügyi igazgatóság is bevonandó az egyeztetésbe. Mindenképpen szükséges, hogy a kezelő és a vízügyi igazgatóság mérlegelje az árvíz- és vízkészletvédelmi szempontokat, a nemzeti park igazgatóság pedig a természetvédelmi szempontokat. Utóbbi nem csak védett területeken releváns, a nemzeti park igazgatóságok működési területe a nem védett területekre is kiterjed. A beavatkozási helyszínek kijelölése, továbbá a beavatkozások módszerének és mértékének megválasztása a konszenzusos feltételek mellett történjen meg. Mindez helyi szinten, vízügyi hatósági ügymenet nélkül is biztosítható. Fontos lenne, hogy a vízmegtartás ügyéért küzdő csoportok egy gyors és hatékony folyamatban kapjanak visszajelzést, és támogató környezetben, az állami szervekkel együttműködésben dolgozhassanak.

A folyamatok egyszerűsítését, az egységes joggyakorlat megteremtését és az ágazatok közötti kooperáció fontosságát Bándi (2026.) is hangsúlyozza. (A jövő nemzedékek szószólójának jogalkotást és jogalkalmazást támogató javaslata a fenntartható vízgazdálkodási és vízmegtartási módszerek elterjesztése érdekében.)

„A vízjogi engedélyezési eljárás hosszadalmas, bonyolult, költséges és többféle szakértelmet igénylő eljárás-sorozat, amelynek lefolytatása nem minden egyes vízimunka esetében indokolt. Főként, ha olyan természetalapú megoldásokkal történik a víz lefolyási, áramlási viszonyainak, mennyiségének befolyásolása, ami nem jár jelentős műszaki beavatkozással és nem is eredményez feltétlenül tartós állapotváltozást." Bándi (2026).

A „természetalapú megoldások" kategóriába az alábbi főbb struktúrák és kezelések besorolását javasoljuk: 1) természetszerű gát létesítmények, 2) mérnökbiológiai partfal-stabilizációs eszközök, 3) tókák, 4) lefolyáslassító természetes struktúrák, 5) hódmenedzsment eszközök. Az alábbi lista további bővítéséről érdemes szakmai vitát folytatni.

1) Természetszerű gát létesítmények – Ide tartozik a földgát, a rőzsegát, és a rönkgát. Céljuk a vízszint emelése föld- illetve faanyag felhasználásával. A természetszerű gát létesítmények közös tulajdonsága, hogy nem fix műtárgyak, többségük megváltozott környezeti feltételek esetén emberi beavatkozással, kézi erővel is gyorsan átalakítható, vagy akár teljesen megszüntethető. A természetszerű gátak megkülönböztetendők a mesterséges tavak völgyzárógátjaitól és körtöltéseitől, ennek érdekében maximális hosszukat tizenöt méterben, maximális magasságukat két méterben javasoljuk rögzíteni.

2) Mérnökbiológiai partfal-stabilizációs eszközök – Ebbe a kategóriába tartozik az élő fűzfonat, az őshonos, ártéri fafajokból álló parti sáv telepítése, a rőzse, a rönk, a gerenda, a palló és a rostpaplan telepítése.

3) Tókák és sekély medencék – Természetvédelmi célból létrehozott, egyéb hasznosításra nem alkalmas, kisméretű vizesélőhelyek. A kisebb mértékű párolgás és a hosszú távú fennmaradás (lassabb természetes szukcesszió) érdekében max. 100 m^2 vízfelületű és 4 méter mélységű tókák

kialakítása javasolt. A tóka kizárólag a talajvíz szintjét érintheti. (A maximális kiterjedés és mélység még megvitatandó.) A sekély medencék olyan vizesélőhelyek, melyek sekély parttal, enyhe lejtéssel rendelkeznek, mélységük maximum 60 cm.

4) Lefolyáslassító természetes struktúrák – Ebbe a kategóriába tartoznak például az alábbiak: nagyméretű holtfa, szalmabála, kő, fenékszint-korrekció helyi anyagokkal, a kisvízi meder fásítása fűz- és égerfajokkal. Abban különböznek a természetszerű gát létesítményektől, hogy a kisvízi medret nem fogják teljes mértékben át, a vízmegtartó hatásuk a kisvízfolyások természetes mederfejlődési folyamatainak segítésével érvényesül.

5) Hódmenedzsment eszközök – Ide tartozik a hódgát-csőátvezetés és a védőrács. A hódgát-csőátvezetés célja a hódgát által duzzasztott vízszint csökkentése a hódgáton átvezetett csővel vagy csövekkel, a csöveket a felvízi oldalon fémkosár védi az eltömítődéstől, mely a mederben rögzíthető vagy lesúlyozható. A védőrács célja annak megakadályozása, hogy a hód műtárgyak vagy átereszek működését gátépítéssel, eltömítéssel befolyásolja, valamint az, hogy a hódot elkerített területekről (például arborétumokból) kizárja.

Magyarázat a hódgát-csőátvezetéshez: A hódgátak a vízvisszatartás leghatékonyabb természetalapú megoldásai. A hód általi tájátalakítás mértéke azonban sok esetben nem összeegyeztethető a patakárterek beépítettségével. Ha azonban a gátak elbontása helyett csőátvezetéssel kis mértékű vízszintcsökkentést érünk el, akkor a vízvisszatartáshoz való hozzájárulás megőrizhető. A hód gátépítésébe való beavatkozáshoz a természetvédelmi hatóság bevonását továbbra is kívánatosnak tartjuk.

Az erdőkben – nem vízfolyásokon – létesítendő, természetes anyagokból készülő, kicsi, lefolyáslassító létesítmények és tókák esetében az erdészeti joganyagban is szükség lesz egyszerűsítésre, támogató jogszabályi környezet kialakítására.

3. Alapvetések a természetalapú megoldások hatékony alkalmazásához

Bár a fent ismertetett vízügyi-természetvédelmi-civil egyeztetési és együttműködési keretrendszert a kisléptékű beavatkozásokat ösztönző legjobb stratégiának tartjuk, bizonyos feltételeknek teljesülniük kell ahhoz, hogy ez valóban hatékonyságnövelő tényező legyen, és ne egy újabb adminisztrációs akadályként realizálódjon akár a civilek, akár az állami szereplők számára.

Az ország legtöbb térségében a természetvédelmi őrök és hidrobiológus szakemberek járják és ismerik a működési területükön található vízfolyásokat és vizesélőhelyeket, valamint értékes tudással rendelkeznek azokkal kapcsolatban. Van azonban néhány térsége az országnak, ahol a természetvédelem az ilyen jellegű élőhelyekre eddig kevesebb figyelmet fordított. Ahol a vízmegtartás témaköre még nem épült be kellően a természetvédelem gyakorlatába, ott sürgősen alkalmazásba kell venni megfelelő vizesélőhely-védelmi és hidrológiai szaktudással rendelkező szakembereket. További problémaforrás lehet az is, hogy a nemzeti park igazgatóságon belül a véleményezési lehetőség olykor nem jut el a területileg illetékes természetvédelmi őrökhöz vagy más, releváns tudással bíró alkalmazottakhoz, így egy-egy beavatkozás támogatása vagy elutasítása természetvédelmi szempontból nem megalapozott módon történik.

Vízügyi oldalon is sok helyen tapasztalható a nyitottság a természetalapú megoldások irányába, ám a vízügyi intézményrendszer az eddigi működése során az árvizek és belvizek elleni védekezést tekintette prioritásnak. A vízhiány és a vízkár elleni védekezés egyensúlyát olyan új szakemberek alkalmazásba vétele erősítheti meg, akik képzésük során már tanultak ezekről a kisléptékű beavatkozásokról. A külföldön szerzett tanulmányi vagy munkatapasztalat szintén előnyös lehet a módszerek hatékony hazai adaptálásához. Olyan helyeken, ahol a beavatkozással összefüggésben árvízvédelmi kockázat merül fel, a vízügynek képesnek kell lennie a hatások modellezésére. Az árvízvédelmi szempontok túlbiztosítása vízkészletvédelmi szempontból károsnak tekintendő. Vízügyi oldalon is szembesülünk azzal a problémával, hogy egyes civil vagy természetvédelmi igények, javaslatok elutasítása előtt hiányzik a megfelelő szakmai mérlegelés.

Kérjük, hogy a vagyonkezelők, a vízügyi igazgatóságok és a nemzeti park igazgatóságok kapjanak egyértelmű állami ösztönzést a természetalapú vízmegtartási és lefolyáslassító megoldások alkalmazására, valamint a civilekkel való együttműködésre. Indokolt a rendszeres szakmai egyeztetési fórumok kialakítása, ahol a területileg illetékes vízügyi igazgatóságok, nemzeti park igazgatóságok és a releváns civil csoportok közösen értékelhetik a térségi vízmegtartási lehetőségeket, valamint megvitathatják a tervezett beavatkozásokat és azok természetvédelmi, vízgazdálkodási és földhasználati vonatkozásait. Amennyiben a helyi egyeztetések során feloldhatatlan szakmai álláspontkülönbség alakul ki, vagy a kezdeményezések nem jutnak el érdemi szakmai elbírálásig sem, biztosítani szükséges egy országos szakmai koordinációs fórum vagy munkacsoport bevonásának lehetőségét. Ennek feladata a javaslatok szakmai felülvizsgálata, az érintett csoportok közötti egyeztetés elősegítése, valamint az egységes szakmai gyakorlat kialakításának támogatása a természetalapú vízvisszatartási megoldások területén.

Javasoljuk a Vízőrző Szolgálat kialakítását, olyan személyek bevonásával, akik tapasztaltak a természetalapú megoldások alkalmazásában, jó szakmai és kommunikációs készségeik miatt pedig hidat képezhetnek a civil csoportok, az állami szereplők, valamint a társadalom széles rétegei között, ilyen módon segítve a beavatkozások tervezését és kivitelezését. A részletek kidolgozása a vízmegtartásért dolgozó civil csoportok bevonásával történjen.

A szomszédos országokkal való együttműködésre nemcsak a nagy folyóink vízgazdálkodása kapcsán, hanem a kisvízfolyások, a vízgyűjtők és a Kárpát-medence egészének vízmegtartó képessége tekintetében is kiemelt figyelmet kell fordítani. Magyarország a Kárpát-medence alvízi fekvésű országa, felszíni vízkészletének döntő része a határainkon kívülről érkezik, ezért vízgazdálkodásunk jelentős mértékben függ a szomszédos országok vízhasználati és vízvisszatartási gyakorlatától. Ebből következően a tájszintű, természetalapú vízvisszatartási megoldások Kárpát-medencei léptékű elterjesztése nemcsak környezetvédelmi, hanem nemzetgazdasági és nemzetstratégiai érdek is. Indokolt a két- és többoldalú kormányközi együttműködések erősítése annak érdekében, hogy a természetalapú vízvisszatartási beavatkozások jogi, szakmai és támogatási feltételei a határon túli vízgyűjtőkön is fejlődjenek, valamint a megvalósítást akadályozó adminisztratív és intézményi korlátok csökkenjenek. Az ilyen együttműködések nemcsak Magyarország vízbiztonságát és klímaalkalmazkodását erősíthetik, hanem hozzájárulhatnak a Kárpát-medence ökológiai ellenállóképességének és a vidéki térségek alkalmazkodóképességének növeléséhez. Mindez a határon túli magyar közösségek számára is kedvezőbb természeti és gazdálkodási feltételeket teremthet, erősítve ezzel hosszú távú megmaradásuk lehetőségeit.

4. A természetes gátak (hódgátak) megőrzése és a velük kapcsolatos konfliktuskezelés

Az ökoszisztéma-mérnök eurázsiai hód általi gátépítés ingyenes vízvisszatartást biztosít, melynek hatékonysága gyakran jelentősen meghaladja az ember által véghez vitt kisléptékű vízmegtartó beavatkozásokét. Ezen szolgáltatás kihasználását nehezíti, sok helyen pedig ellehetetleníti az állami hódmenedzsment hiánya. Készüljenek országos és regionális hódkezelési tervek. Jöjjön létre egy állami hódkár-megelőzési és -kompenzációs alap, mely a technikai eszközökkel való védekezés elősegítéséhez járul hozzá (pl. hódgát-csőátvezetés, védőrács vagy fák törzsének védelme), különösen indokolt esetekben pedig kártérítést fizet. Más európai országokban már létezik ilyen (pl. Németország, Ausztria, Svájc vagy Csehország). A konfliktusos helyzetek felmérésével, elbírálásával és a problémák megelőzésének segítésével e célból alkalmazott állami szakemberek foglalkozzanak (Ausztriában pl. tartományonként dolgozik egy-egy hódmenedzser). A részletek kidolgozása és a hódmenedzsment megvalósítása a fajjal foglalkozó kutatók bevonásával, az ő szakmai iránymutatásuk mentén történjen.

A hódot, mint az Európai Unió közösségi jelentőségű faját, és az élőhelyének részét képező gátakat a 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet védi. Ugyanakkor a rendelet 2022-es módosítása óta a fajt nemcsak közvetlen közegészségügyi vagy közbiztonsági okból lehet gyéríteni, hanem az erdő- és mezőgazdasági termelés biztosítása érdekében is. Egyes területek vonatkozásában a gyérítés segítség lehet a gazdálkodók számára, ám olyan helyszíneken, ahol a hód gátakat épít, az egyéni

érdek biztosítása a közérdekkel, vízkészleteink védelmével állhat szemben. A hódgátak elbontása kissé szigorúbb elbírálás alá esik, ám amennyiben a hatóság azt állapítja meg, hogy a bontás által védett és fokozottan védett fajok szempontjai nem sérülnek, a környező területek vízellátottságára gyakorolt hatásokat csupán „mérlegelni" szükséges, és a bontási engedély kiadható. Ellentmondásos, hogy miközben egyes helyszíneken jelentős állami forrásokat fordítunk a vízmegtartó képesség növelésére, más helyszíneken a jelenlegi szabályozás lehetővé teszi a természetes vízvisszatartást biztosító folyamatok megszüntetését. Javasoljuk, hogy gyérítési és gátbontási engedély ne legyen kiadható olyan helyzetekben, amikor az engedélykérelem elsődleges indoka a mezőgazdasági területek vagy erdők elöntése, helyette történjen méltányos kárrendezés a fent említett hódkármegelőzési és -kompenzációs alapból. A táji adottságoknak megfelelő gazdálkodás szabályozásokkal és támogatásokkal történő ösztönzése (lásd 9. fejezet) hozzásegíthet ahhoz is, hogy a hódokkal kapcsolatos gazdálkodási konfliktusok száma jelentősen csökkenjen.

Kérjük, hogy hódgátak elbontásának engedélyezése csak az elöntési kockázat szakmai vizsgálatát követően, értékes infrastruktúra veszélyeztetése esetén, vagy természetvédelmi céllal történhessen. Az infrastruktúra veszélyeztetettségének alátámasztásához minimális szinten elvárt követelmény legyen az érintett terület magassági viszonyainak meghatározása optikai szintezéssel. Az, hogy egy terület alacsonyabban fekszik, még nem feltétlenül jelent elöntési kockázatot, vitás helyzetekben hidrológiai modellezésre van szükség.

Fontos lenne, hogy a hódgátak védelmének jogalapját ne kizárólag az jelentse, hogy a struktúrát létrehozó faj is természetvédelmi oltalom alá esik. A gátak elbontása gyors változást okoz egy terület vízállapotában, és a kialakult vizesélőhely a lecsapolás során ökológiai csapdává válhat. Szükségesnek látjuk olyan jogszabályi védelem kidolgozását, melynek révén az engedéllyel nem rendelkező, gátbontást végző személy visszatartó erejű bírsággal sújtható. Amennyiben a bontás havária esetén történik, legyen kötelező az utólagos vizsgálata annak, hogy a beavatkozás szükséges volt-e vagy túlzó.

5. A belvízkár fogalmának újraértékelése

A 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet az árvíz- és a belvízvédekezésről 19.§ (1a) szakasza módosult tavaly, eszerint az I. fokú belvízvédekezési szintet nem kell elrendelni 30 napig. Ez az enyhítés azonban nem elégséges feltétele a vízkészleteink megőrzésének. A belvízkár és belvízvédekezés fogalmát teljesen át kell értékelni. A mezőgazdasági területeken megjelenő belvizekre vízkészletvédelmi célokból nem problémaként, hanem vízkincsként kell tekinteni. Ne a vízügyet utasítsák beavatkozásra, hanem a gazdálkodót alkalmazkodásra, az alkalmazkodást és ezáltal a társadalmi igény kiszolgálását pedig méltányosan ellentételezze az állam. Ez alól csak extrém csapadékos időszakok (pl. 1%-os vagy kisebb valószínűségű események), havária események és nem természetes lefolyásból származó többletvízhatások jelentsenek kivételt.

Legyen szakmai párbeszéd és szülessen definíciórendszer a belvízre és a nem talajvízeredetű felszíni elöntésekre (pl. a kötött talajokon intenzív csapadék után megjelenő vízre), majd az egységes definíciók használata mellett jöjjön létre egy a vízkészletek védelmét szem előtt tartó, nem kárszemléletű új szabályozás.

A vízelvezető csatornákon sok helyen vannak zsilipek, tiltók, a vízmegtartásba bevonható műtárgyak, amelyek azonban többnyire nyitva állnak, vagy elhanyagoltság miatt, vagy azért, mert ezt írja elő az üzemeltetési engedélyük, különösen a téli félévre vagy vízbőség idejére. Tekintettel az öt éve halmozódó vízhiányra, javasolt elrendelni azt, hogy az érdekelt csoportok (vízügyi igazgatóság, nemzeti park igazgatóság, gazdálkodók, vízmegtartásért dolgozó civilek) egyetértése esetén a kisebb csatornákon lévő műtárgyak lezárásra kerülhessenek anélkül, hogy minden vízjogi engedélyt egyenként felülvizsgálnának, módosítanának. Fontos lenne átfogó felmérést végezni a kis csatornákon található műtárgyak jelenlegi állapotáról, valamint feltérképezni a lecsapoló árkokat és értékes infrastruktúra veszélyeztetésének hiányában mindenhol megkezdeni azok leszakaszolását vagy betemetését.

6. A vízfolyások és vizesélőhelyek kezelése és védelme

6.1. Kisvízfolyások és árterük

A vízfolyások „üzemeltetési" gyakorlatát, engedélyes terveit korszerűségi felülvizsgálatnak kell alávetni, felhasználva a jelen kor technológiáját és tudását, valamint figyelembe véve a tájtörténetet és a változó csapadékösszegeket is. A továbbiakban a vízgazdálkodási társulatok fő célja nem a vizek mielőbbi elvezetése kell, hogy legyen, hanem a vízmegtartás és a vízfolyások, állóvizek revitalizációja, rehabilitációja. A vízfolyások ártereinek újraélesztése a vízmegtartás mellett a villámárvizek hatásainak tompítását is szolgálja.

A 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról értelmében a fenntartási célú mederhelyreállítás nem engedélyköteles. A múlt századi engedélyes terveknek megfelelő beavatkozások (pl. fenntartási célú iszapeltávolítás) rutinszerűen végezhetők. Nincs jogalap a természetvédelmi szempontok érvényesítésére. Ez szemben áll a hazánkra is érvényes EU Víz Keretirányelvvel (VKI). Példa: EU Bíróság, Weser-ügy, amennyiben a hajózó út kotrása veszélyezteti a vízfolyás jó ökológiai állapotát, a tevékenység VKI szerinti hatásvizsgálat köteles. Jogharmonizáció szükséges.

Kérjük, hogy a lengyel gyakorlathoz hasonlóan a vízfolyások engedélyes tervei váljanak nyilvánossá, és az éves karbantartás tervezése során biztosítsanak lehetőséget a társadalmi egyeztetésre.

A jelenlegi vízmérleg- és felszín alatti vízmodellek egyik jelentős bizonytalansági tényezője a belvízcsatorna-hálózat és a természetes kisvízfolyások valós geometriai és hidraulikai paramétereinek pontatlansága. Terepi megfigyelések és helyi szintű mérések alapján több szakaszon bizonyos, hogy a csatornák tényleges fenékszintje a nyilvántartott és modellekben alkalmazott adatoknál akár 1–2 méterrel mélyebb. Ez a különbség hidraulikailag lényeges, mivel a csatornahálózat így nem pusztán időszakos belvízelvezető rendszerként, hanem a sekély talajvíz-zóna számára folyamatos drénrendszerként működhet. A csatorna 1–2 méteres mélyítése nem egyszerűen a hatékonyság lineáris növekedését jelenti, hanem sok esetben olyan hidraulikai állapotváltozást idéz elő, amely a talajvízrendszerben nagyságrenddel nagyobb lecsapoló hatást eredményezhet. Kérjük, hogy történjen meg a geometriai és hidraulikai paraméterek, valamint az ezekre alapozott modellek felülvizsgálata.

A vízfolyásokat érintő beavatkozások során legyen kötelező a természetvédelmi szakfelügyelet, mely a természetvédelmi szempontok betartását felügyeli és a védett fajok egyedeinek mentéséért felelős. Ez a szakfelügyelet legyen független az állami természetvédelemtől. Amennyiben az állami természetvédelem a szakfelügyeletet ellenőrzi és a munkavégzés kapcsán kifogást emel, úgy a szakfelügyeletet ellátó személy legyen jogilag felelős a természetvédelmi károkozásért.

Vezessék be az állandó vagy időszakos vízfolyások mederbetonozásának általános tilalmát. A beton alkalmazása szükséges lehet átereszek, egyéb műtárgyak létesítése esetén, de ebben az esetben is csak az ökológiailag megfelelő egyedi kialakításban és mértékben. Javasoljuk a meglévő betonozott szakaszok felmérését, tervezett, ütemezett, kötelező visszabontását. A medrek betonozása szintén szemben áll a Víz Keretirányelvvel, ezért szüntessék meg a jogszabályi kiskapukat és a szürke infrastruktúrára alapozott beavatkozásokat váltsák ki mérnökbiológiai megoldásokkal (ld. MSZE 12333/2010 szabvány).

A korábbi szabványokat és számítási módszereket felül kell vizsgálni, új szemléletű szabványokra, módszertani és méretezési segédletekre van szükség. A multidiszciplinaritás alapfeltétel, melynek a kapcsolódó felsőoktatási képzésekben is meg kell jelennie.

A 147/2010. (IV. 29.) kormányrendelet - a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó általános szabályokról 20. Vízrendezés általános előírásai 49. § (1) így fogalmaz:

"A vízfolyások, csatornák medrének, valamint műtárgyainak kiépítési mértékét a) belterületen és a kiemelt jelentőségű létesítmények környezetében 1–3%-os, b) külterületen a veszélyeztetett értékek, valamint az elöntéssel veszélyeztetett terület a területhasználat, illetve az érintettek igényének

figyelembevételével legfeljebb 10%-os előfordulási valószínűségű vízhozam levezetésére kell méretezni."

Ezzel szemben Balatonyi et al. (2022) ajánlása szerint a legfeljebb Q10%-os érték tovább enyhíthető akár Q30%-ra: *„...a természetes állapotú külterületi szakaszokat 10-30% közötti-, a belterületi szakaszokat pedig 1-3% közötti mértékadó nagyvízhozamra kell kiépíteni."*

Az árvízvédelmi szempontok túlbiztosítása jelentős akadályt jelenthet az aszály elleni védelem megvalósításakor. Belterületeken a 3%-os, külterületeken a 30% előfordulási valószínűséghez való méretezést javasoljuk, kivéve a különösen érzékeny területeket. A természetes illetve természetszerű gyepek és erdők esetén semmilyen megkötést nem javaslunk, ezeken a területeken az akár évente többszöri ideiglenes elárasztás is a természetes folyamatok része. Természetesen nagyértékű infrastruktúra védelme érdekében ezeken a helyeken is történhet lokális beavatkozás, de mindenképpen ökológiailag megfelelő kialakítással.

Javasoljuk, hogy a nem árvízkockázatos kisvízfolyások kerüljenek a nemzeti park igazgatóságok vagyonkezelésébe, ezáltal a természetvédelmi célok megvalósítása és a vizesélőhelyek rehabilitációja sokkal egyszerűbbé válhat.

6.2. Természetes és mesterséges tavak

Magyarországon kb. 3500 állóvíz található, melyek kb. háromnegyede mesterséges eredetű, és több mint felük magántulajdonban van. A több mint 1600 km^2 vízfelületű állóvíz jelentős mennyiségű vizet párologtat el az egyre melegedő klímában. A párolgás nem veszteség, hanem a táj energiamérlege által meghatározott folyamatigény, szükséglet. Természetvédelmi és vízkészletvédelmi szempontból azonban nem mindegy, hogy egy adott helyszínen milyen mértékben jelentkezik.

Mesterséges tavak és tározók alatt azon víztesteket értjük, melyek helyét nem a táj természetes felszíndomborzata jelöli ki, hanem ásott mederrel, völgyzárógáttal vagy körtöltéssel rendelkeznek. Újabb mesterséges tavak és tározók létrehozását már 0,5 hektár feletti méret esetén is előzetes, részletes környezeti hatásvizsgálathoz javasolt kötni, melyben figyelembe kell venni az adott táj és vízgyűjtő klimatikus adottságait és az antropogén eredetű vízhasználatot. Az engedélyt abban az esetben szabad megadni, ha az új állóvíz a természetes élőhelyek ökológiai vízigényét nem befolyásolja hátrányosan. Vízminőség-védelmi és ökológiai szempontok miatt az új állóvizet és környezetét úgy kell kialakítani, hogy partvonalának legalább felén természetes és széles mocsári zonáció alakulhasson ki. Ez az előírás a biodiverzitás növelését is szolgálná.

Az éghajlatváltozás következtében, a degradált vizesélőhelyeken a vízminőség további romlása várható. Az állóvizek felmelegedése csökkenti a víz oldottoxigén-tartalmát, és növeli az oxigénhiányos állapotok kialakulásának valószínűségét. Az oxigénszegény körülmények elősegíthetik az üledékben kötött foszfor felszabadulását, amely a vízbe jutva fokozza a fitoplankton, illetve az algák szaporodását. A növekvő algabiomassza csökkenti a víz átlátszóságát, ami kedvezőtlenül hat a víz alatti hínárnövényzetre. Ennek következtében nő annak a kockázata, hogy a jelenleg még hínárdominált állapotú vizek algadominált, zavaros vízállapotba kerüljenek. Azokban a vízterekben, ahol jelentős növényevő amurállomány is jelen van, a hínárnövényzet közvetlen fogyasztása tovább gyengítheti a rendszer ellenállóképességét ezzel az állapotváltással szemben. A vízinövényzet visszaszorulásával csökken a halak számára rendelkezésre álló ívó- és búvóhelyek mennyisége, valamint a táplálékbázist jelentő gerinctelen makrofauna diverzitása és egyedsűrűsége.

A tavak kezelésében és vízminőség szabályozásában is kapjon a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt az ökológiai szemlélet. Állóvizeink jelentős része kedvezőtlen állapotban van, ezért az őshonos vízi és vízparti növényzet megőrzése, az élőhelyek természetalapú megoldásokkal történő rehabilitációja (pl. árpaszalmás kezelés), valamint az idegenhonos halfajok lehalászása és a természetes halállomány-szerkezet kialakítása ökológiai és rekreációs szempontból is fontos feladat.

Az állóvizek árpaszalmás kezelése az eutrofizáció és az algatömegesség mérséklésére több országban vizsgált, viszonylag alacsony költségű és környezetkímélő beavatkozás. A kezelés során a

vízfelszínen elhelyezett árpaszalma aerob lebomlása következtében olyan vegyületek keletkezhetnek, amelyek gátolhatják egyes algacsoportok növekedését. Emellett a lebontásban részt vevő mikroorganizmusok a szervesanyag-feldolgozás során átmenetileg tápanyagokat, köztük foszfort is megköthetnek, ami hozzájárulhat az algák számára rendelkezésre álló tápanyagkészlet csökkenéséhez.

Minden halastó esetén meg kell vizsgálni a lehalászás során elengedett vizek hasznosításának, talajba való beszivárogtatásának lehetőségét. Az alkalmazandó stratégiában a táji adottságok, a természetvédelmi szempontok és gazdálkodási gyakorlatok függvényében jelentős különbségek lehetnek.

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 22. § értelmében védetté kell nyilvánítani az arra érdemes álló- és folyóvizeket, így különösen tavat, patakot, mocsarat. A törvény ezt a célt a messzi jövőbe és felelős nélkül helyezi el. Vizesélőhelyeink fogyatkozására és egyre sérülékenyebb mivoltára tekintettel sürgető feladatnak tartjuk a védett területek arányának jelentős növelését, és ezen célkitűzés gyakorlatba ültetését. Ez a javaslatunk illeszkedik az EU természet-helyreállítási rendeletének céljaihoz (Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1991. számú rendelete a természet helyreállításáról, valamint az (EU) 2022/869. rendelet módosításáról).

6.3. Lápok, források, mocsarak, szikes tavak

A lápok, források, mocsarak, szikesek, valamint holtmedrek területén a víz jelenléte természetszerű. Ilyen területeken fokozottan tiltani kell a vízelvezetést, tekintettel a vízmegtartásban és a biodiverzitás megőrzésében betöltött kiemelt szerepükre.

Hazánkban több mint 1200 ex lege védett lápterületet tartanak nyilván. Tőzegtartalmuk révén a szárazföldi élőhelyek közül ezek az élőhelyek rendelkeznek a legnagyobb vízmegtartó-, valamint szénmegkötő-, és széntároló-kapacitással, ezért az éghajlatváltozás elleni harcban kiemelkedő szerepük lehetne, amennyiben jó ökológiai állapotuk megmaradna vagy helyreállna. Speciális, unikális élőhelyek, ezért a ritka fajok aránya magas, emellett pedig élő történelemkönyvek is: tőzegükben több ezer évre fosszilizálódtak a régmúlt növények pollenjei, melynek révén rekonstruálható térségük egykori növényzete.

Lápjaink és mocsaraink számos értékes ökoszisztéma-szolgáltatást nyújtanak (pl. vízmegtartás, vízminőség-szabályozás, mikroklíma-szabályozás, árvízcsúcs-csökkentés). Napjainkban azonban ezek az élőhelyek szárazodnak, gyomosodnak és cserjésednek, erdősülnek. A gyomosodást a lápok esetén a vízhiány mellett nagymértékben elősegíti a tőzegbomlás, mely nitrogénformákkal és foszfáttal terheli a környezetet, benne vizeinket. A táji és vízgyűjtő szintű, hatékony vízmegtartás érdekében feltétlenül javasolt a lápok kezelési és rehabilitációs terveinek mielőbbi elkészítése, illetve ezek végrehajtása. Védettségük ellenére a lápok nagy többségének esetében mindezek a lépések még nem történtek meg, elmaradásuk a hazai természetvédelem három évtizedes adóssága. A vízmegtartás révén az általában mély területeken elterülő lápok és mocsarak ökológiai vízigénye biztosítható, azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a lápi növényfajok többsége alacsony vagy közepes nitrogénigényű, ezért egy esetleges vízpótlással együttjáró nitrogénterhelés káros számukra.

A dél-alföldi szikes tavakat érintő vízmegtartási projektek tervezése és megvalósítása során kiemelt figyelmet kell fordítani e tavak kialakulásának és működésének hidrogeológiai sajátosságaira. A tómedrekben évezredek során vízzáró vagy gyengén vízáteresztő, gyakran karbonátosan cementálódott üledékrétegek fejlődtek ki. Ezek réti mészkő (darázskő), mészkonkréciók vagy más karbonátos padok formájában jelennek meg, jelentős szerepet játszanak a tavak vízháztartásának alakulásában, és korlátozzák a víz felszín alatti rétegekbe történő beszivárgását. A szikes tavak hosszú idő alatt kialakult természetes hidrogeológiai rendszerek, amelyek jelentős természetvédelmi értéket képviselnek, és ex lege oltalom alatt állnak. Ennek megfelelően a vízkészletük védelmét célzó stratégiák kidolgozása során a természetvédelmi szempontoknak kiemelt szerepet kell kapniuk. A vízkészlet védelmének alapvető, kezdeti lépése a vízgyűjtőn keletkező csapadék és lefolyás helyben tartása. A rehabilitáció elsődleges célja a természetes vízháztartási folyamatok és a sekély felszín alatti vízrendszer működésének helyreállítása kell, hogy legyen. Külső vízpótlásra csak abban az esetben

kerüljön sor – és akkor is csak a minimálisan szükséges mértékben –, ha a helyreállító beavatkozások már megtörténtek, és részletes modellezés támasztja alá azt, hogy az élőhelyek ökológiai vízigényének biztosítása ezek ellenére sem várható a változó éghajlat mellett.

Amennyiben Duna- vagy Tisza-eredetű vizet vezetnek közvetlenül a szikes tómedrekbe, az megváltoztathatja a természetes hidrológiai és hidrogeológiai viszonyokat. A bevezetett víz elősegítheti a szikes rétegek oldható sóinak kimosódását, és hosszabb távon módosíthatja a talajok, valamint a felszíni és felszín alatti vizek kémiai összetételét. A Duna vagy a Tisza vizének nagy távolságú átvezetése rendkívül költséges, jelentős energiaigényű, és gyakran a leküzdendő szintkülönbségekből adódó hidraulikai, valamint vízkészlet-gazdálkodási korlátokba ütközik, miközben önmagában nem kezeli a vízhiány kialakulásának elsődleges okait. A nagy léptékű vízátvezetési beruházások előkészítése előtt teljeskörűen fel kell tárni a helyben visszatartható vízkészletek hasznosításának lehetőségeit, és el kell végezni az ezt a célt szolgáló beavatkozásokat.

A Homokhátság tartós talajvízsüllyedésének és kiszáradásának egyik alapvető oka a több mint egy évszázada folyamatos mesterséges vízelvezetés. Természetes állapotában a Homokhátság döntően lefolyástalan táj volt, ahol a buckaközi mélyedésekben mintegy 2200 időszakos vagy állandó szikes tó alakult ki. Ezek a tavak a sekély talajvízrendszerrel együtt egységes vízháztartási rendszert alkottak. A XIX–XX. századi vízrendezések során a tómedreket mesterséges csatornahálózattal kapcsolták össze. Az egyre mélyebbre kotort csatornák nemcsak a felszíni vizek gyors elvezetését tették lehetővé, hanem folyamatosan megcsapolták a velük kapcsolatban álló sekély talajvízrendszert is, hozzájárulva a talajvízszint tartós süllyedéséhez és a vizesélőhelyek kiszáradásához. E folyamatok mérséklése érdekében indokolt az időszakosan vízjárta csatornaszakaszokon a helyi adottságokhoz igazított fenékküszöb-rendszerek kialakítása – az esésviszonyokhoz igazodó sűrűségben –, amelyek lassítják a lefolyást és elősegítik a helyben történő vízvisszatartást. Azokon a csatornaszakaszokon pedig, amelyek tartósan szárazak, meg kell vizsgálni a részleges vagy teljes megszüntetés, illetve betemetés lehetőségét a természetes vízháztartási viszonyok helyreállítása érdekében.

A Homokhátságon nagy számban találhatók – gyakran engedély nélkül létesített – víznyerő gödrök, öntözőgödrök, valamint felhagyott vagy rekultiválatlan külszíni bányák és bányatavak. Indokolt ezek átfogó felmérése, hidrológiai és ökológiai értékelése, valamint – ahol szükséges – rekultivációjuk, illetve a vízgazdálkodási és természetvédelmi szempontokat egyaránt figyelembe vevő átalakításuk. E létesítmények közvetlen kapcsolatban állhatnak a sekély talajvízrendszerrel; jelentős nyílt vízfelületük fokozhatja a párolgást, ami helyi talajvíz-depresszió kialakulásához vezethet, és módosíthatja a helyi talajvízáramlási viszonyokat. Ugyanakkor egyes esetekben fontos menedékhelyet (refúgiumot) biztosíthatnak a nagyobb vízigényű vagy kifejezetten vízhez kötődő növény- és állatfajok számára. Ennek megfelelően kezelésük egyedi, tudományosan megalapozott értékelésen alapuló döntéshozatalt igényel.

Történjen szakmai felülvizsgálat a lápok, források és szikes tavak „ex lege” védetté nyilvánításának kritériumrendszere és a jó ökológiai állapot megőrzéséhez szükséges intézkedések kapcsán. Fokozottabb és hatékonyabb védetté nyilvánításuk, megfelelően nagy védőzóna kijelölésével együtt, továbbá a környezetükben található lecsapolóárkok azonnali hatályú megszüntetése alapvető fontosságú lenne a vízkészletek és a biodiverzitás védelme szempontjából.

6.4. Nagy folyók

A nagy folyók vizének hozzáférhetőségét javítani kell. Ennek kulcsa azonban nem a vízszint jelentős emelése duzzasztóművek építésével, hanem a mederszint emelése és a meder berágódásának mérséklése. A meder berágódásának elsődleges oka, hogy a folyókat kiegyenesített, lerövidített, sok esetben mesterségesen kialakított medrekbe, stabilizált partok közé szorították. Ennek következtében megszűnik a természetes kanyarulatfejlődés, valamint a partépítés és partbontás dinamikája. Azok a fizikai folyamatok, amelyek természetes állapotban a folyó oldalirányú vándorlását és a sodorvonal folyamatos áthelyeződését eredményeznék, csak korlátozottan érvényesülnek, és elsősorban vertikális irányban fejtik ki hatásukat. Ennek következményeként a folyó egyre mélyebbre vágja saját medrét.

A múlt században kidolgozott vízrendezési koncepciók automatikus adaptálása helyett új, alternatív megoldásokat kell kidolgozni és nyílt szakmai versenyben értékelni. E koncepcióknak multidiszciplináris szemléletre, valamint a 21. század hidrológiai, geomorfológiai, ökológiai és természetvédelmi ismereteire kell épülniük. Valamennyi hazai nagy folyó esetében meg kell vizsgálni a természetvédelmi szempontból kevésbé „drasztikus", ugyanakkor hatékony meder- és folyóhelyreállítási megoldások alkalmazhatóságát. Ennek keretében értékelni kell többek között az ökológiai fenékküszöb-rendszerek és mederbordák alkalmazásának, a partbiztosítások részleges vagy teljes elbontásának, az újrameandereztetésnek, valamint egyéb geomorfológiai helyreállítási beavatkozásoknak a lehetőségeit. Ezekre közép- és hosszú távú terveket kell készíteni. A duzzasztóművek nem szüntetik meg a berágódás okát, az alvízi szakaszon a medererózió folytatódik, amit a tározó üledékcsapda hatása miatt kialakuló hordalékszegény állapot tovább fokoz. Ökológiai, természetvédelmi szempontból drasztikus átalakulás történik, a vízi és vízparti életközösségek későbbi helyreállítása nem mindig lehetséges. A döntéshozatal során a „minimálisan szükséges beavatkozás" elvét kell követni. Amennyiben a kitűzött cél természetvédelmi szempontból kisebb kockázatú, illetve ökológiailag kedvezőbb megoldással is elérhető, akkor azt a megoldást kell előnyben részesíteni.

Az, hogy jelenleg nem állnak rendelkezésre részletesen kidolgozott folyóhelyreállítási tervek, nem jelenti azt, hogy ne léteznének a nagyméretű duzzasztóműveknél jobb alternatívák. Mivel Magyarországon a geomorfológiai folyóhelyreállítás gyakorlati tapasztalatai még hiányoznak, erősen javasolt a témával foglalkozó külföldi szakértők és kutatócsoportok bevonása. Ajánlásaikat transzparens módon kell ismertetni a vízgazdálkodással és természetvédelemmel foglalkozó hazai állami, tudományos és civil szereplőkkel, valamint biztosítani kell, hogy e szereplők észrevételei érdemben beépüljenek a döntéshozatali folyamatba.

A duzzasztott szakaszon a megemelkedett vízszint növeli a folyó és a környező talajvíz közötti hidraulikai kapcsolatot, ezért a folyóhoz közeli területeken (néhány száz métertől néhány kilométerig) emelkedhet a talajvízszint. A hatás távolsága erősen függ a kavicsos-homokos üledékek vízvezető képességétől. Jó vízvezető kavicsteraszokon a hatás akár több kilométerre is érzékelhető, kötöttebb talajokon viszont néhány száz méteren belül lecseng. A duzzasztómű felett a talajvízszint általában emelkedik, alatta viszont – különösen, ha a hordalékhiány miatt mélyül a meder – hosszabb távon akár csökkenhet is a talajvízszint. Ezért nem helytálló az az állítás, hogy egy vagy néhány duzzasztómű egy teljes folyóvölgy vagy régió talajvízkészletét érdemben helyreállítja.

A folyóártereken történő vízmegtartás kulcsa nem a medertározás maximalizálása, hanem az árterek természetes tározókapacitásának megőrzése, lehetőség szerinti bővítése és tudatos hasznosítása. A vízvisszatartásnak elsősorban az árterekre kell épülnie, mivel ezek képesek nagy víztömegek természetközeli tározására, miközben ökológiai, vízgazdálkodási és árvízvédelmi szempontból is számos járulékos előnyt biztosítanak. A nagy folyók esetében a mélyártéri tározásra és a természetalapú árvízkezelésre épülő vízvisszatartási koncepció hazai szakmai megalapozása már rendelkezésre áll (Koncsos László és munkatársai). Kérjük e javaslatok fokozatos gyakorlati alkalmazását és beépítését a hazai vízgazdálkodási tervezésbe.

7. A vízparti sáv nem fenntartási sáv

A vízfolyást kísérő parti sávot a jogszabályok elsősorban élőhelyként, ökológiai zöldfolyosóként kezeljék és ne vízügyi fenntartási sávként. A vízügyi kezelés a szükséges minimális beavatkozás elvét kövesse településen kívül. Településeken belül a lakosság számára fontos esztétikai szempontok továbbra is kapjanak teret, de legyen maximalizálva a kaszálással, kotrással egy évben érinthető vízfolyásszakasz százalékos aránya az adott kezelési egység összesített hosszának arányában. Képezzen kivételt ez alól az inváziós fajok irtását célzó beavatkozás, mely a teljes szakaszt is érintheti. A néhány évenként visszatérő jelleggel ismételt nagy léptékű, kampányszerű „fenntartási" beavatkozások helyett tudatos, mozaikos élőhelykezelés valósuljon meg, mely az élőhelyi sokféleség (pl. különböző korú nádasos foltok és nyílt vízi élőhelyek váltakozásának) fenntartását is szolgálja. Rendszeresen találkozunk azzal a hozzáállással, hogy a vízfolyások parti sávját fátlan állapotban kell tartani, gyakran az utolsó fűzfák is kivágásra kerülnek a partélen, ami szöges ellentétben áll a vízpart

élőhely és zöld folyosó szerepével. Amennyiben ez nemcsak egy megszokott gyakorlat, hanem erre vonatkozó előírás létezik, annak eltörlését javasoljuk. A vízkáreseményekre és a vízhiányra való felkészülés többéves tervek formájában valósuljon meg, a beavatkozások időzítése kapcsán pedig legyen elsődleges szempont az, hogy természetvédelmi szempontból azok a legkisebb kárt okozzák.

Kérjük, hogy rendeljenek el kotrási moratóriumot, mely megszünteti a rutinszerű, nagyléptékű, fenntartási célú mederkotrások lehetőségét. Ezzel párhuzamosan kezdődjön meg a vízparti sáv és a meder kezelése kapcsán a jelenlegi gyakorlatok felülvizsgálata és egy, a természetvédelmi szempontoknak sokkal jobban megfeleltethető új kezelési gyakorlat kialakítása, a fentiek szerint. A mederkotrás a tartós vízhiányos időszak során kontraproduktív, hozzájárul a vizek gyorsabb levezetéséhez, a táj kiszárításához.

A vízügyi szóhasználatban „mederelfajulásként" ismert természetes mederfejlődés hiányában vízfolyásaink berágódnak, a vízfolyás és az ártér aktív, élő kapcsolata sérül. Javasoljuk, hogy legyen kötelező a természetes mederfejlődés tűrése közvetlen életveszély, vagy ingatlanok, illetve nagyértékű infrastruktúra kockáztatása hiányában. Az egykori árterek vízfolyásokkal történő élő kapcsolatának rehabilitációja vízkészletvédelmi, vízminőség-védelmi, és biodiverzitás-növelési szempontból egyaránt szükséges.

A természetes mederfejlődés következtében a vízfolyás az eredetileg az ingatlannyilvántartásban számára kijelölttől eltérő helyrajzi számokat is érinthet. A kialakult állapot egy bizonyos mértékig többnyire az érintettek számára is elfogadható. Azonban abban az esetben, ha a vízfolyáson engedélyköteles beavatkozás – például ökológiai rehabilitáció – tervezett, a hatóság elvárása, hogy a tulajdonosok a valós állapotot igazítsák az ingatlannyilvántartáshoz. Ez aránytalanul nagy költséggel és többnyire természeti károkozással jár. Ezért javasoljuk a mederfejlődés okán a valóság és az ingatlannyilvántartás közti eltéréseket az ingatlannyilvántartásban, hatósági oldalról lekövetni és átvezetni, hasonlóan a nagy folyókra vonatkozó szabályozáshoz.

8. A vízmegtartó projektek tervezése

Javasoljuk, hogy legyen egy állami kötelezettségvállalás arra, hogy Magyarország teljes területének vonatkozásában, nyilvánosan elérhetővé és ingyenesen letölthetővé váljanak a LiDAR felvételek (open GIS). Ezek kapcsán legyen biztosított a szabad felhasználás kutatási célra, és legyen egy állami felhasználás szabályozási célra.

A tájtörténet megismerését segítő múltbeli térképek (pl. katonai felmérések) szintén legyenek mindenki számára ingyenesen hozzáférhetők. A térképi és térinformatikai anyagok nyilvános elérésére az állam vállaljon hosszú távú garanciát.

Javasolt egy olyan átfogó térinformatikai döntéstámogató rendszer létrehozása, amely egy felületen teszi elérhetővé és elemezhetővé a vízvisszatartási beavatkozások tervezéséhez szükséges legfontosabb térbeli adatokat. A rendszerben integráltan jelenhetnének meg többek között a finom léptékű felszíndomborzati adatok, a tájtörténeti térképek, a kataszteri parcellák és helyrajzi számok, a MEPAR blokkok, a természetvédelmi és egyéb területhasználati besorolások, a talajtani adottságok, valamint a felszíni vízhálózat — ideértve a vízfolyásokat, csatornákat, tározókat, műtárgyakat és kapcsolódó hidrológiai adatokat is. Az adatrétegek együttes kezelése elősegítené a vízvisszatartásra alkalmas területek azonosítását, a műszaki, természetvédelmi és földhasználati szempontok összehangolását, valamint az érintett földrészletek és szereplők célzottabb feltérképezését.

Amennyiben egy civil közösség vagy nonprofit szervezet az érintett állami szereplők hozzájárulásával egy adott területen vízmegtartási vagy vízkészlet-védelmi beavatkozásokat kíván előkészíteni, biztosítani kell a szükséges szakmai támogatást. Ennek részeként a vízügyi igazgatóság vagy más illetékes állami szerv nyújtson segítséget a LiDAR-alapú domborzatmodell hidrológiai értelmezésében, a lefolyási viszonyok modellezésében, valamint a potenciális vízvisszatartási beavatkozási pontok azonosításában.

A tulajdoni lapok lekérdezési lehetőségének korlátozottsága, fizetős volta akadályozza a vízmegtartó projektekkel kapcsolatban érintett tulajdonosi körök feltérképezését, ezáltal a kommunikációt és a hatékony megvalósítást az alulról induló, nonprofit kezdeményezések nulladik lépésében. Mivel a tulajdonosi és földhasználói körök feltérképezése gyakran az állami szereplőkkel való egyeztetést megelőzően történik, ezért az ezen adatokhoz való egyszerűsített, ingyenes hozzáférés hiányában egyes kezdeményezések már azelőtt elakadnak vagy nem kapnak kellő lendületet, hogy az állam látókörébe kerülnének. Javasolt olyan, célhoz kötött adatszolgáltatási lehetőség kialakítása szervezetek és magánszemélyek számára, amely közérdekű vízvisszatartási, tájrehabilitációs és természetvédelmi kezdeményezések, valamint kutatási projektek előkészítése során egyszerűsített és díjmentes hozzáférést biztosít az érintett ingatlanok tulajdonosi és földhasználati adataihoz. Az adatszolgáltatás kizárólag az adott kezdeményezés előkészítésének céljára, megfelelő adatkezelési garanciák mellett lenne igénybe vehető.

Az állami és önkormányzati tulajdonú területeken megvalósuló vízvisszatartási beavatkozások engedélyezési és hozzájárulási gyakorlata jelenleg nem egységes. Az egyes vagyonkezelők és szervezetek eltérő tartalmú hozzájáruló nyilatkozatokat és feltételrendszereket alkalmaznak, amelyek nem minden esetben igazodnak az ökológiai célú vízpótlás sajátosságaihoz. Egyes fogalmak (pl. „zöldkár") alkalmazása bizonytalanságot okozhat a kezdeményezők és a földhasználók számára, és visszatartó hatással lehet a természetalapú vízvisszatartási beavatkozások előkészítésére. Javasolt egységes országos eljárásrend, valamint szabványosított hozzájárulási nyilatkozatok és mintadokumentumok kidolgozása az állami és önkormányzati tulajdonú területeken megvalósuló vízvisszatartási beavatkozásokhoz. Az eljárásrend egyértelműen különítse el az ökológiai célú vízpótlást a tényleges károkozással járó tevékenységektől, valamint határozza meg az illetékes szervezetek, a kommunikáció és a jóváhagyási folyamat egységes rendjét.

A vízvisszatartási és ökológiai vízpótlási beavatkozások gyakran érintenek olyan területeket, amelyek alatt vagy felett közmű- és egyéb kritikus infrastruktúra (villamosenergia-hálózatok, földgáz- és kőolajvezetékek, ivóvíz- és szennyvízvezetékek, hírközlési hálózatok) található. A jelenlegi jogi és műszaki szabályozás elsősorban az infrastruktúra védelmére koncentrál, ugyanakkor nem alakult ki egységes eljárásrend arra az esetre, amikor természetalapú vízvisszatartási beavatkozások és a vezetékjoggal vagy egyéb szolgalmi joggal érintett területek használata találkozik. Kérjük, hogy kormányzati szintű egyeztetéssel dolgozzanak ki egy olyan stratégiát, mely lehetőséget biztosít arra, hogy az ilyen infrastruktúra megléte ne legyen akadálya a vizesélőhelyek revitalizációjának vagy az ökológiai vízpótlásnak. Alapvető fontosságú, hogy a szükséges beavatkozásokat a vízkészletvédelmi és természetvédelmi szempontokkal harmonizálják, és a beavatkozások megfelelő időzítése révén a károkozás minimalizálható legyen.

9. A táji adottságoknak megfelelő tájhasználat ösztönzése

A gazdálkodást a táji adottságokhoz kell igazítani.

A 7. fejezetben javasolt, nyilvánosan elérhető LiDAR-alapú domborzati adatok és a tájtörténeti térképek felhasználásával lehatárolhatók azok a területek, amelyek természetes adottságaik alapján rendszeresen vagy időszakosan vízzel borítottak, és ahol a szántóföldi művelés nem támogatható, a gazdálkodó pedig köteles tűrni a belvizet. Ezt a szabályozást pedig összhangba kellene hozni a vízvisszatartást célzó támogatásokkal.

Sürgősen szükség van egy a vízmegtartást valóban ösztönző és valóban igénybe vehető támogatási rendszer kialakítására. A jelenleg elérhető támogatás (KAP-RD21-RD22-2-25) feltételei nincsenek összhangban a táji szintű vízvisszatartás természet által szabott feltételeivel. A vízmegtartást nem lehet a mezőgazdasági táblák határaihoz igazítani. A körbeművelhetőség irreális feltétel. Ha egy tulajdonos egy valamikori tómederben való vízmegtartásra adja be a támogatási kérelmét, akkor a vízborítás 50%-ban való maximalizálása ellentétes a támogatási céllal. A támogatás mértéke haladja meg a vízborítás hiányában várható gazdasági hasznot (a terményből származó profit és az igénybe vehető egyéb támogatások együttes értékét). A vízmegtartást ne tekintsék nem termelő beruházásnak, hiszen amennyiben a vízborítás nem állandó jellegű, a terület kaszálóként és legelőként is használható.

A vízfolyások mentén kijelölt 20–30 méter széles pufferzónák intenzív szántóföldi művelés és faanyagtermelést szolgáló erdőgazdálkodás alóli mentesítése jelentős vízkészletvédelmi, vízminőség-védelmi és természetvédelmi előnyökkel járna, miközben növelné a táj vízmegtartó képességét és ökológiai hálózatának összefüggőségét. Az ezt a célt szolgáló szabályozások és valóban ösztönző támogatások kidolgozása sürgető feladat.

Nemcsak a megfelelő művelési ágra való átváltást kell ösztönözni, hanem egyes gazdálkodási gyakorlatok megváltoztatását is. A vízhiánnyal veszélyeztetett térségekben fontos lenne megszüntetni a vízigényes kultúrák, valamint a konvencionális talajelőkészítési műveletek (szántás, talaj fedetlenül tartása) támogatását, ehelyett pedig támogatásokkal ösztönözni a takarónövények, elővetemények alkalmazását, szántás helyett a forgatás nélküli talajművelést és a kevésbé vízpazarló kultúrákra való átállást. Továbbá a gazdálkodó legyen felelős a területén zajló eróziós folyamatokért, a támogatásoknak legyen feltétele az eróziós vízmosások megkötése. A nem extrém csapadékokkal lemosódó talaj által okozott károkért (elöntések utakon, közművekben stb.) a gazdálkodó anyagi felelősséget vállaljon.

A faültetvények szintén vízigényes kultúrának minősülnek, melyek nem kedvezőek a rendszeresen aszállyal sújtott területek vízkészleteinek védelme szempontjából. Ennek kapcsán felülvizsgálat szükséges az erdőfelújítással és az erdőkezeléssel kapcsolatos előírások vonatkozásában. A faültetvényekben jellemző tuskózás és forgatásos talajművelés szárítja a talajt és a talajélet pusztulásához vezet.

A potenciálisan vízjárta területeken és a vízfolyásokat kísérő parti sávban szintén kontraproduktív az erdőfelújítási kényszer, mivel az hátráltatja a természetes folyamatokat és nem összeegyeztethető a területek tartós elöntésével és a vízparton jellemző természetes bolygatásokkal (árvíz, jégzajlás, hódrágás). Kérjük, hogy szüntessék meg az erdőfelújítási kötelezettséget a vízfolyások menti 20-30 méteres sávban és a potenciálisan vízjárta területeken.

Kérjük, hogy az erdészetek számára írják elő a vágásterületeken, hegy- és domboldalakban a fák lehúzása és a gépek mozgása révén létrehozott csatornák, vízmosások helyreállítását. Legyen kötelező a lemosódást gátló intézkedések megvalósítása a vágásterületeken és az erdészeti utak mentén (pl. szintvonalra helyezett akadályok, rőzsekupacok, Benjes-sövények, utakról való vízlevezetés). Az erdészeti feltáró utak sűrűségét szabályozzák szigorúbban, figyelembe véve a vízkészletvédelmi szempontokat.

A területfoglalással járó vízmegtartó megoldások legnagyobb korlátja a tulajdonosi hozzájárulás (különösen az osztatlan közös tulajdonok és az elérhetetlen tulajdonosok esetében). Mivel a tulajdonjog közérdekből korlátozható, s mivel a vízmegtartás közérdek, ezért ki kell dolgozni egy szükségességi szempontokon alapuló méltányos és arányos jogkorlátozási rendszert, amely az ösztönzőkön túlmutatóan a „vízmegtartási szolgalomtól" az állandóan vagy rendszeresen vízzel borított területek opcionális kisajátításáig terjedhet. Ezzel megoldhatók lennének azok az esetek, amikor egy terület elárasztását blokkolja egyetlen résztulajdonos elérhetetlensége, vagy a kisebbségi magánérdek közérdek elé helyezése. A témában Bándi (2026) munkája iránymutatásként szolgálhat.

A hatályos szabályozás alapján (2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról) alapítványok, civil szervezetek főszabály szerint nem szerezhetnek mező- és erdőgazdasági hasznosítású földet. Ez a korlátozás ugyan alkalmas lehet a spekulatív földszerzés visszaszorítására, ugyanakkor akadályozza azon közérdekű szervezetek működését, amelyek a táji vízvisszatartás, a vizesélőhelyek helyreállítása, az aszálykárok mérséklése, valamint az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás érdekében kívánnak földterületeket kezelni. Európa nagy részén bevett gyakorlat, hogy egyesületek, alapítványok vásárolnak gazdaságilag kevésbé, ökológiailag annál inkább értékes területeket és vállalják át az állam fenntartási feladatait. Javasoljuk egy olyan kivételszabály bevezetését, amely kizárólag közérdekű célhoz kötötten teszi lehetővé ezen szervezetek földszerzését. A módosítás célja annak lehetővé tétele, hogy közérdekű, különösen vízmegtartási, tájrehabilitációs, természetvédelmi célból – ezen szervezetek termőföldet szerezhessenek. A mező- és erdőgazdasági

földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 10. §-at a következő (3) bekezdéssel egészítenénk ki:

„(3) Föld tulajdonjogát civil szervezet, közhasznú alapítvány is megszerezheti, amelynek alapító okiratában meghatározott célja:

a) mezőgazdasági kutatás vagy oktatás,
b) természet- vagy tájvédelem,
c) kulturális örökségvédelmi célú tájfenntartás.

A szervezetek földszerzése kizárólag a létesítő okiratában meghatározott közfeladat vagy közérdekű cél közvetlen ellátása érdekében történhet”.

Kerüljön beépítésre olyan jogi korlát, mely lehetővé teszi azt, hogy ha a földhasználat igazolhatóan nem ezen közérdekű célokkal összhangban történik, akkor azt a tevékenységet az illetékes hatóság megtilthassa

Rendeljenek el teljes, országos beépítési tilalmat a még beépítetlen mélyfekvésű területekre. A kijelölés egzakt, tudományos alapon, LiDAR felvételek, Copernicus domborzatmodell, és hidrológiai modellezés segítségével történjen.

10. A szennyvíz és az esővíz is vízkincs!

A vízfolyások vízminőségi problémái akadályt képezhetnek a táji szintű vízvisszatartás megvalósítása során. Kiszáradó vízfolyásainkban a nyári hónapokban sok helyen már csak a szennyvíztisztítók kivezetett vize folyik. Fontos lenne jogi garanciát adni a szennyvíztisztítók karbantartására, szükséges kapacitásbővítésére, az eddiginél alaposabb monitorozására (beleértve a hatásterületüket is), nem megfelelő szennyvízkezelés esetén pedig komoly, elrettentő bírságokra.

A vízfolyásokat érintő szennyvízterhelés monitorozását független laboratóriumoknak és automata mintavevő monitoringhálózatoknak kell végezniük, hogy valóban fény derülhessen a szolgáltatói oldalon jelentkező esetleges mulasztásokra. A monitorozás rendszerességét és térléptékét növelni kell, a vizsgált paraméterek közé pedig kötelező jelleggel be kell vonni olyan vegyületeket, amelyek a friss és a hosszútávú szennyvízterhelés mértékének indikátorvegyületei lehetnek. A vízminőségi adatok legyenek nyilvánosak, hiszen a helyi közösségeknek jogukban áll tudni az egészségükre esetleg ártalmas hatásokról. Havária események detektálása esetén azonnali, szakszerű reakciók történjenek.

Javasoljuk továbbá, hogy a szennyvíztisztító telepeken olyan fejlesztéseket hajtsanak végre, melynek eredményeként a tisztított szennyvíz nem közvetlenül az élővizekbe folyik, hanem egy természetes, mocsaras szűrőmezőn halad keresztül mielőtt felszíni vízbe jut. A tisztítási hatékonyság növelése érdekében a biológiai szűrőmezőben elszórtan tókák hozhatók létre. A kibocsájtott tisztított szennyvízre hatósági úton előírt vízminőségi határértékeket úgy kell meghatározni, hogy a szűrőmezőn átjutó víz a befogadó vízfolyásra vagy állóvízre ne jelentsen többletterhelést. Ez különösen a káros eutrofizációs folyamatokért elsődlegesen felelős foszfor- és a nitrogénformák tekintetében fontos. Amennyiben a szennyvíztisztítók kibocsátott vize megfelel a határértékeknek és az utólagos szűrés is hatékony, akkor a befogadó vízfolyás vize biztonsággal kivezethető akár természetvédelmi szempontból értékesebb területekre is. Ennek során ugyanakkor figyelemmel kell lenni arra, hogy a többlet nitrogénterhelés gyomosodáshoz, illetve a vegetáció átalakulásához vezethet. A nitrogénterhelésre különösen a lápi vegetáció érzékeny. A szűrőmezők helyének kijelölésekor a természetvédelmi szempontok kapjanak elsődleges szerepet, történjen meg az illetékes nemzeti park igazgatóság szakembereinek bevonása. A szennyvíztisztítók vizének kivezetése ne olyan területekre történjen, melyeken jelentős természetvédelmi értékek találhatók, hanem például nemesnyarasokba, alacsony értékű szántókra, parlagokra, degradált területekre stb.

Megjegyzés: A víziközmű rendszerek fenntartása a mindenkori állam feladata. Az ágazat súlyosan forráshiányos, ami sok évtizede folyamatosan fennálló probléma. A rezsicsökkentéssel a forráshiány

fokozódott. A karbantartás és felújítás elmarad, a szennyvíztelepek nem tudnak megfelelően fejlődni. Az utóbbi években elindult támogatási folyamat nem elégséges, a valós megoldások nem születtek meg. Fontos lenne az Európai Uniós forrásokból nagyságrendekkel több támogatást allokálni erre a területre.

Új fejlesztéseknél legyen kötelező a szennyvíz és a csapadékvíz hálózatának szétválasztása, továbbá támogassák a korábban egyesített hálózatok szétválasztására irányuló fejlesztéseket. Csapadékos időjárás esetén a két rendszer egyesített formában a szennyvíztisztító telepek túlterheléséhez és havária eseményekhez vezethet.

A csapadékvíz elvezetése helyett a települések törekedjenek a víz megtartására. A hatályos országos és helyi építésügyi, településtervezési szabályozások egyes elemei már tartalmaznak csapadékvíz-gazdálkodási és zöldfelületi előírásokat. A települési önkormányzatok építési szabályzatainak felülvizsgálata – ami 2027-ig kötelező minden településnek – terjedjen ki a kötelező minimális zöldfelületi és beszivárgási felületi arányok növelésére és ennek nyomon követésére, valamint a teljes burkolt felületi arány korlátozására, záportározók, esőkertek, szikkasztórendszerek, rönkgátak és egyéb természetalapú vízmegtartó megoldások előírására, a csapadékvíz helyben történő visszatartásának és hasznosításának kötelező vizsgálatára, vízáteresztő burkolatok alkalmazásának ösztönzésére.

A háztartásokban keletkező csapadékvíz szennyvízhálózatba való bevezetése jelenleg is tilos, de nem kellően ellenőrzött, és a téma társadalmasítása is teljesen hiányzik. Kérjük, hogy a szabálytalan bevezetést fokozottan ellenőrizzék (ködfejlesztő berendezés segítségével, mely a víziközmű-szolgáltatóknál ismert és alkalmazott módszer), és erre a szolgáltatóknak megfelelő forrást biztosítsanak. A szolgáltatók hívják fel a lakosság figyelmét arra, hogy létezik csapadékvíz-kezeléssel kapcsolatos szabályozás, és a szabályok ismeretének hiánya nem mentesít azok betartása alól. A szabálytalan bevezetés visszatartó erővel bíró szankciókat vonjon maga után. Jó gyakorlatok: lengyel nagyvárosokban díjat kell fizetni a közterületre kivezetett csapadék mennyisége után; a Flamand Régióban nem lehet sem építési, sem felújítási engedélyt kapni a burkolt felületekkel arányos méretű ciszterna létesítése nélkül.

11. Kutak és talajvíz

Vizsgálják felül a „kútamnesztiát”. A kutak regisztrációja nélkül a felszín alatti vízkészletek felügyelete nem valósítható meg. Induljon szemléletformáló program, amely megérteti a lakossággal, hogy a kutak bejelentése a közös vízkincs védelmét szolgálja, a kutak és vízhasználatok szabályozatlansága pedig a nagy vízhasználóknak kedvez, és éppen a kis kapacitású lakossági kutak hosszú távú üzemeltethetőségét veszélyezteti. Az ismeretterjesztést a helyi civilek és az önkormányzatok bevonásával érdemes megvalósítani.

Szabályozási szempontból célszerű határozottan elválasztani a kis méretű, önfenntartási célú lakossági kutakat a nagy kapacitású üzemi kutaktól. A lakosságnak legyen elsőbbségi joga vízhez jutni a mezőgazdaság és az ipar előtt. Minden kútvíz-használat esetében figyelembe kell venni az utánpótlódási időt és a szennyeződési kockázatokat, beleértve a különböző rétegvizek közötti kapcsolatokat és keveredést is.

Javasolt a nagy vízfelhasználók (különösen az ipari és mezőgazdasági vízhasználók) vízkivételi és vízhasználati adatainak nyilvánosságát növelni oly módon, hogy a vízkészlet-gazdálkodási döntésekhez szükséges adatok – a személyes adatok és az indokolt üzleti titkok védelme mellett – települési, vízgyűjtői vagy víztesti bontásban, valamint jelentős vízhasználók esetében egyedi szinten is hozzáférhetők legyenek.

A helyi lakosság feladatait megkönnyíthetné egy egyszerűsített online regisztrációs rendszer, valamint az engedélyes kútfúró vállalkozók nyilvános névjegyzéke a szabványoknak és vízminőségvédelmi szempontoknak való megfelelés érdekében (ld. OECD (2026) Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást szolgáló vízgazdálkodás Magyarországon). Készüljön reális becslés a fúrt kutak

mennyiségéről, távérzékelési technológia használatát javasoljuk a becsléshez. Készüljön ütemterv minden fúrt kút mérőórával való ellátására, prioritási rendben a nagyobb vízkivételektől kezdve. Javasolt középtávon sávos díjazás bevezetése, mely a pazarló (az adott – lakossági, mezőgazdasági, ipari – kategóriában az átlaghoz képest jelentősen többet fogyasztó) felhasználókat nagyobb mértékben terheli.

Növelni szükséges a talajvízmonitoring-hálózat sűrűségét. Az adatok legyenek nyilvánosan elérhetők és letölthetők open GIS formában (nemzetközi példa: Hydrology data explorer UK). A talajvízmonitoring kutak létesítési szabályozása jelenleg túl bürokratikus és drága. A levegőszennyezettséghez, vagy meteorológiai adatokhoz hasonlóan építeni lehetne a civil monitoringra is. Az adatok és a modellezés segítségével az áramlási viszonyok meghatározhatók. Ezek nyilvánossága is alapfeltétel a vízgazdálkodási tervezésekhez.

12. Települési szintű zöld- és kékinfrastruktúra

A 282/2024. (IX. 30.) Korm. rendelet a települési zöldinfrastruktúráról, a zöldfelületi tanúsítványról és a zöld védjegyről (TEZIR) 12. § (4) pontja szerint: *„Amennyiben a csapadékvíz növényzetre vezetése vagy a csapadékvíz összegyűjtése, tárolása nem megoldható, az öntözővíz igényt – az ivóvízkészlet megóvása érdekében – elsősorban felszíni vízből (állóvízből, vízfolyásból) vagy annak hiányában talajvízből – kell fedezni.”* Véleményünk szerint ez a pont veszélyezteti a felszíni vizek védelmét, mely előrébb való az öntözési igénynél, és vízhiányos időszakban teljes tilalmat kellene elrendelni a felszíni vizekből való vízkivételre.

Egy település belterületén a közterületi zöldfelületnek pl. parkoknak is van vízmegtartó funkciójuk. A települések jelentős részén kevés a közterületi zöldfelület, habár a 2023. évi C. törvény 8.§-a a zöldterület övezeti nagyságát min. a beépítésre szánt területek 3%-ában állapítja meg). Egyre gyakoribb az a jelenség, hogy a zöldfelületként nyilvántartott területeket más célra, pl. parkolónak használják. A települések saját magukra kötelező érvényű határozatban állapítják meg a településrendezési terveket, melyek betartását önkormányzattól független szereplők nem ellenőrzik. Szükség lenne arra, hogy egy állami szerv rendszeresen és szúrópróbaszerűen is végezzen ellenzőrzéseket, és az esetleges szabályszegéseket szankcionálja.

A 2023. évi C. törvény definiálja a települési zöldinfrastruktúra fogalmát: jellemzően zöldfelülettel borított vagy – kékinfrastruktúrának minősülő – vízfelülettel borított területek széles körű ökoszisztéma-szolgáltatásokat nyújtó, stratégiailag tervezett hálózata, amely a településtervben kerül meghatározásra, és az életminőség javítását, az egészség-, a klíma-, a településkép-, a környezet-, a természet- és a tájvédelem biztosítását szolgálja, amely része az országos zöldinfrastruktúra hálózatnak. Fontos volna, hogy a zöld- és kékinfrastruktúrát valóban települési szintű rendszerben tervezzék, azonban az a tapasztalat, hogy a kötelező településrendezési tervek elkészítésénél ezen van a legkevesebb hangsúly.

Létezik az Integrált Települési Vízgazdálkodási Terv (ITVT) és a Települési Zöld Infrastruktúra Fejlesztési és Fenntartási Akcióterv (ZIFFA) tervfajta, ezek elkészíttetése azonban jelenleg nem kötelező a településeknek. Ezeknek a terveknek a fókuszában a település teljes (bel- és külterület) zöld- és kékinfrastruktúra rendszere áll, ezért megfelelő források biztosítása mellett a jelentősebb zöld és/vagy kék infrastruktúra fejlesztések esetén kötelező elkészíttetésük előírása javasolt. Mindenképpen szükség lenne olyan szemléletformálásra, ismeretterjesztésre, melynek révén a településvezetők megértik ezeknek a terveknek a fontosságát. A szemléletformáláson túl pedig a tervek mielőbbi elkészítését érdemes lenne támogatásokkal ösztönözni.

VízŐrző Mozgalom
kapcsolat@vizorzomozgalom.hu
www.vizorzomozgalom.hu
Víz. Élet. Közösség.

Szerzők:

Dr. Juhász Erika (VízŐrző Mozgalom, kapcsolat: erikamaria.juhasz@gmail.com)
Réder Ferenc (VízŐrző Mozgalom, Vízválasztó Mozgalom, Víz Koalíció)
Dukay Igor (RENATUR 2005 Bt.)
Kerpely Klára (WWF)
Morvay Gyöngyi (VízŐrző Mozgalom)
Takács Rita (VízŐrző Mozgalom)
Németh Viktória (Víz Koalíció)
Szabó Tünde (Víz Koalíció)
Magyar-Ábel Ágnes (Víz Koalíció)
Margit-Angyal Andrea (Maglódi Vízőrzők, Víz Koalíció)
Homoki Andrea (Víz Koalíció)
Kissné Dóczy Emília (Erdőmentők Alapítvány)
Erdei Jázmin
Várdai János (Sárréti Vízőrzők)
Domján Péter (Zalai VízŐrzők)
Juhász Lilla (Talpalatnyi Vadon Természetmegőrzési Alapítvány)
Dr. Tatár Sándor (Tavirózsa Egyesület)
Kelemen Tamás (Szegedi Vízőrzők)
Szép Zoltán (Kunszentmiklósi Ifjúsági Egyesület, Felső-kiskunsági Vízőrzők)
Jászi Attila
Szél Felícia (Észak-dunántúli Vízőrzők)
Bencze Szilvia
Dr. Baranyai Eszter
Verbényiné Neumann Krisztina
Kun Zoltán (Nagy Tavak és Vizesélőhelyek Szövetsége)
Bruder Márton
Kármán Balázs
Király András (Szegedi Vízőrzők)
Dr. Hajdú Zoltán
Nagyapáti Oszkár (Marispusztai Önkéntes Vízőrzők)
Hajdú Tamás (Martfűi VízŐrzők)
Magyar Kitti (Vízválasztó Mozgalom)

Támogató szervezetek: VízŐrző Mozgalom, Víz Koalíció, Vízválasztó Mozgalom, Kék Sodrás Mozgalom